

ÚJSZEGED

BÁLINT SÁNDOR

(Szeged)

Újszeged, népünk nyelvén *Újszöged*, a Város balparti része. Középkori és hódoltsági múltjáról nincs adatunk. Azt sem tudjuk, hogy a megnevezés mikor bukkan föl, de a XVIII. század előtt aligha. Itt volt a Maros torkolati vidéke, hatalmas vízjárta táj: a vízimadarak hazája, halászok, madarászok, pákászok tanyázó helye.

A szegedi tájnak a Tisza mellett jelentős folyóvize a *Maros*, öreg tápaiak, szőregiek, kiszomboriak ajkán *Maruzs*. Tápé alatt, Felsővárostól nem messze északkeletre ömlik a Tiszába. Erről a helyről mondja Dugonics András, hogy addig nem leszünk igazi magyar emberek, amíg itt nem iszunk a Tisza vizéből. Egy irodalmi eredetűnek látszó, a *Fontana Trevi* római hiedelemvilágára emlékeztető hagyomány szerint, ha pénzt dobunk itt a torkolatnál a vízbe, nem halunk meg addig, amíg ismét el nem jutottunk Szegedre, amíg meg nem látjuk újra a Maros és Tisza találkozását.

A Maros igen szeszélyes, kiszámíthatatlan folyó, amelynek hatalmas vízvidéke volt a szegedi tájon. Érthető tehát, hogy a *Világos* várára, illetőleg a mellette levő *Radna* búcsújáró helyre utalással az öreg tápaiak, főleg áradások idején szómágiás szorongásokból *világosi víz*, jámbor tápai öregasszonyok pedig *radnai víz* néven is szokták emlegetni.

A hozzájuk fűződő régi szegedi mondákból tudjuk, hogy Világos a gonosz tündérek vára volt, amelynek romjairól búcsújáró népünk Kálmány Lajos idejében bizonyos félelemmel beszélt. Görgei világosi fegyverletétele a nevet a nép körében még ellenszenvesebbé tette. Ezzel szemben a radnai víz áldásra emlékeztetett.

Idősebb tápaiak még manapság is ügyelnek arra, hogy kenyérszegésnél a púpja a Maros felé álljon. Okát már nem tudják adni. Régi, ma már nem élő néphit szerint, amelyet a felsővárosi Kovács János jegyzett föl, a sárkányt nagy vihar és forgószél idején a boszorkányok áthozva a *határon*, a Maros torkolatánál eresztették a víz mélyére, ahonnan azután hatalmas örvényeket, limányokat szokott kavarni, és ebben hajók, hajósok pusztulnak el. A „határon” való megjelölés nyilván még az 1686—1779 között Temesközben fennálló katonai határőrvidék emlékeztétét őrzi: túlhan még a török világ, illetőleg a bánáti senkiföldje.

Lehetséges, hogy ezzel a hiedelemkörrel függ össze a Maros egykori, szabályozás előtti torkolati táját megjelölő *Tündérbát*, továbbá a Vedres István színdarabjában olvasható *Tündérok kapuja*, amely a szegedi Vár egyik, nyilván északkeleti kapujának volt a sajnos, magyarázatlanul hagyott neve.

A Marosban olykor áramló habarcsos víztömegnek, amely halakat sodor

maga előtt, a szegedi halászok ajkán *lippai víz* a neve. Ebből a Marosban halászni nem lehet. Amikor azonban kijut a Tiszába, akkor sok halat lehet benne fogni.

A Maros újszegedi részét megjelölő partrészek: a *Marostorok*, a tápai réten elterülő *Marosdülő*, *Maroshát*, *Marosszél* dűlőnevek, a *Marostű*, részletezve *Nagymarostű*, *Kismarostű*, amelyek a Maros, főleg a *Hóttmaros*, öregek ajkán *Dögmaros* egykori árterületét jelentik Újszeged és Szőreg között. Egyik Szőreg alatti szakaszának egyébként *Cserőke* a külön neve. Nagyhirű kertészetéről, faiskoláiról itt nem szólhatunk. Egy 1782-ből származó levéltári adatot Inczei Géza idéz: *Marostű*, amelynek azonban fekvése, jellege ismertelen. A *Királica* két részből áll. A *Nagykirálica* Újszegednek az a része, amelyen a kendergyár, lövölde és fűvészkert is elterül. A *Kiskirálica* viszont az Odessza körüttől a Maros mai torkolatáig húzódó rész.

Az 1947 körül kiirtott *Kállay-liget* táján terült el még a szabályozás előtt a *Miklóstó*. Részei: *Miklósfa*, *Miklósfenék*. Nevükre már nem emlékeznek. Ettől délkeletre húzódott a *Halottaserdő*, amelyet máig így emlegetnek, bár már régebben kiirtották. Kis kertészetek virágzanak a helyén. A *Hódi erdeje* a Tisza, Nagykirálica és az újszegedi kamaratöltés között elterülő, kitűnő tulajú, kertészségekkel és faiskolákkal telt rész. Ide települt a máris nagyhirű egyetemi fűvészkert. E környéknek szokottabb népi, alsóvárosi neve *Bánát*, amely a régi szegedi szóláshagyományban, Dugonics András följegyzésében (Jeles történetek I, 76) is felbukkan: *ezt nem adnám az egész Bánátért*, azaz nem adnám a világ minden kincséért. A Boszorkányszigettel szemben található a *Vödrics erdeje*, amely a közeli Vedresházát ármentesítő Vedres István telepítése.

Újszeged egyik legrégebben följegyzett határrészének neve a szlávos *Királica* (kralica = királyné). „Máiglan azt a Térseget — írja Dugonics (Etelka I, 206) — mely Bánátban ott fekszik, hollott a Maros vize a Tiszába szakad, Királyi térnek mondgyák a mostani Magyarok is. A Rácok pedig Kralicának nevezik.”

Az újszegedi származású Bakay Nándortól följegyzett mondai hagyomány, illetőleg magyarázat szerint maga Mária Terécia vette el a mindjárt jellemzendő gewehrscheinistáktól és adta a Városnak. Bakay elmondja, hogy szépapja, Pintér Gergely volt valamikor az őrmesterük. Az öreget azzal vádolták, hogy pár sárga szattyán csizmáért adta oda Mária Teréziának az újszegedi gewehrscheinisták földjét, a Királicát. A királynő azután Szegednek ajándékozta. Hiába volt minden pörösködés, a földek a Város kezén maradtak, az Alvégtől a Tündérhátig, vagyis a Maros régi torkolatáig. Térjünk azonban vissza a helytörténet és népelet világába.

Úgy érezzük, hogy Újszegednek a népeleti vonatkozásokon, helyi önállóság kötöttségein túlnövő jelentőségéről csak a karlócai béke (1699) után beszélhetünk, amikor a Temesköz, vagyis a Tisza és Maros szöge egyideig még a török kezén maradt. Megalakult a tiszai és marosi határőrőség, amelynek Szeged volt a székhelye, a szegedi vár pedig katonai középontja. Ez természetesen a túlsó oldal, a későbbi Újszeged hídfőállás jellegét is hangsúlyozta.

Savoyai Jenő pétervárad győzelme (1716), illetőleg a pozsareváci béke (1718) értelmében a török kénytelen lemondani utolsó magyarországi birtokairól is. Sajnos, azonban a Temesköz, így tehát Újszeged is *Bánát* néven egészen 1779-ig katonai közigazgatás alatt marad és közvetlenül Bécsből kormá-

nyozzák. Nem lehet itt célunk a bánáti adminisztráció szegedi szempontból is szerfölött izgalmas népeleti következményeivel foglalkozni. Csak azokat a mozzanatokot emeljük ki, amelyek Újszeged közvetlen sorsával is összefüggenek.

Újszegednek a XVIII. század folyamán nagyon gyér volt a lakossága. Pillich Kálmán visszaemlékezései szerint még 1780 táján is hatalmas lápvidék volt, csak vízimadarak fészkeltek a Királica területén. Egy 1773-ból származó hivatalos följegyzés szerint csupán 14 háztelekből állott. Ehhez még határőri kiváltságok alapján 1—1 hold kertföld járult. Ezért csak csekély járandóságot kellett fizetni. Ezek voltak a *gewehrscheinista* telkek. A katonai műszóból világosan kitűnik, hogy ez a birtoklás régebben határőri szolgálattal volt összekötve. A későbbi Újszegedre települők is hasonló jogokat követeltek maguknak. Ebből még a múlt század derekán is sok vita, sőt villongás származott.

1781-ben Szeged városa a királyi kamarától a kincstárnak adott jelentős kölcsön, továbbá még 180 ezer forint bérösszeg fejében 25 évre zálogbirtokba vette a szőregi uradalmat, amelyhez Újszeged is hozzátartozott. Helybeli dohánykertészekkel telepítette be a hozzátartozó Szentivánt, Gyálát, Tervárt. Szőreget már 1712-ben alsóvárosiak szállották meg.

A Város az állandó forgalom biztosítására Vedres István terve szerint Szőreg és Újszeged között, a torkolati mocsárvilág fölött hatalmas fahídat építtetett, amelyet tulajdon tervezője így énekelt meg:

Nézd meg a Szőregi hét száz öl hídat!
Két hét alatt végben vitt szörnű munkákat.
Ezer hét száz ötven ölnyi Töltéseken
Polgárim tsinálták ezt ön költségeken,
Amaz-három helyt van, egy két négy száz hossza,
Kemény tölgy-fákból áll, mindég újjul roszsza.
Bátor járást szerzek evvel áradáskor
Szárazon szállítok át utast mindenkor
Könnyen, hajón álló hídam Tiszán lévén.
Jöhet, mehet kiki, úttyát erre vévén.

Ez volt a *falábú híd*, másként *százlábú híd*, amely 1870-ig állott. Elődeik nyomán öreg szőregiek máig emlegetik.

A megnövekedett átkelő forgalom lebonyolítására nagyjából a mai közúti híd vonalában, talán mégis kissé délebbre állott a hajóhíd. Nem tudjuk, mikor épült a legelső. Reizner János is csak annyit mond, hogy 1782-ben a bérlete 2800 forint volt. Nem tisztázza, hogy mikor készült.

A *hajóhíd*, *fahíd* nagyjából a mostani közúti híd vonalában, a hajdani palánki kompjárás helyén 1883-ig állott fönn. Szükség esetén fölnyitották, hogy a vontatással közlekedő hajók zavartalanul haladjanak át. Ez volt a *hídnnyitás*, amelyért bizonyos összeget kellett fizetni. 1855-ben 2228 hajó számára nyitották meg. Ebből a sóhajók rakománya 520 ezer mázsa volt.

Télire szétbontották. A tavaszi jégzajlások után állították össze, és helyezték a superok, hajóácsok ismét üzembe. Ennek *hídkötés*, *hídbekötés* volt a neve.

A régi fahídnak elzárható feljárata volt a *hídkapu*. Feltűnő helyen hármastagozódású tilalomtábla, amelyet Joó Ferenc, a jeles szegedi festő alkotott. Az első kép azt ábrázolja, hogy egy kislajbis, bőszejű inges-gatyás parasztember hosszú bottal a kezében, vörös pipából nagy füstöt eregetve, kilépett.

Oda volt írva melléje: *tilos a dohányzás*. Alatta a második képen ugyanolyan parasztember kocsin ülve, a futó lovak közé vág. Aláírás: *tilos a sebes hajítás*. A harmadik, legalsó képen az ábrázolt embert deresen egy nagybajúszú, kékdolmányos, tarkazsinóros hajdú mogyorópálcával verte. Itt már nem volt szövés, de az írástudatlan ember is megértette belőle, hogy a hídon való dohányzásért, sebes hajításért büntetés jár. A kép sajnos nem maradt ránk.

Az Újszeged-szőregi uradalom valóságos kincsesbányája volt Szeged városának. Érthető tehát, hogy a zálogot továbbra is, a lejáró negyedszázad után is meg szeretne volna tartani. Hogy a lakosság ragaszkodását biztosítsa, az udvari kamaránál eljárt, hogy Újszegedet a király mezővárosi rangra emelje (1796), ami vásártartási jogot is jelentett.

Sok, itt nem részletezhető huzavona után 1836-ban Szeged városának Újszeged megtartása fejében le kellett mondania Ötömös birtokáról. A csere idejében Újszegeden még mindig csak 13 ház állott. Azóta házak, raktárak épültek. 1877-ben már 111 háza volt, lakosainak száma pedig 843. Ezek is inkább cselédek, alkalmazottak. A lakosság a palánki Dömötör-templom híve és ideát Szegeden temetkezik. Csak 120 hold a magánbirtok, a többi Szeged város köztulajdona, amelyet szegediek, főleg alsóvárosiak bérelnek. Ügyeikben a járási székhelyre, Törökkanizsára, illetőleg a megyei székvárosba, Nagybecskerekre kénytelenek fáradni.

Újszegednek a szabadságharc idején, főleg pedig 1849-ben igen mozgalmas napjai voltak. Theodorovics császári tábornok szerbjei február 11-én bevonultak Újszegedre, ahonnan a Várost ágyúzni kezdték. Délután a sópajták táján felsővárosi nemzetőrök tisztjeik intelme ellenére nekivágtak a szakadozó jégtábláknak, és istenkísértésnek tetsző vakmerőséggel átkeltek a Tiszán, majd hirtelen támadással a szerbeket kiverték Újszegedről. Pár nap múlva Szőreg is magyar kézre került. Az eseményről egykorú szegedi népirat is megemlékezik, amelynek elejét jellemzésül itt idézzük:

All még Szeged — ragyog ősi dicsősége,
Törzsökös népében él még Árpád vére:
Rendületlenül áll a nép e szent földön,
Hol Hunyadi János járt kelt ősi időkön.
Sírja még szellemét e nagy hazafinak,
Fiának Mátyásnak a fekete hadának.
Vérpatakot áraszt a vad . . . csordából,
S nem hagy gyáván csúfot űzetni magából.
Kossuth a magyarok újabb megváltója,
Büszke e hős népre, mint maga megmondta,
S igazán jól mondá — kiteljesült szava,
Mert e nép a . . . ok rettentő ostora.
Hallja — ki nem látta ama dicső tettet,
Melyet Szeged vitéz népe elkövetett . . .

A szabadságharc további újszegedi eseményei közé tartozik, hogy július 28-án reggel irtózatos robbanás történt Újszegeden: a várból az újszegedi Zsótér-raktárba átszállított 60 mázsányi puskapor felrobbant. „A Tisza medréről — írja Reizner János — majdnem kicsapott, számos dereglyét fölborítva és összezúzva vetett ki a partra. A legtöbb hajónak és malomnak horgonya elszakadt és jelentékeny sérülést szenvedett. A légből röppült magtár romjai, tégladarabjai a vár mellett levő sétányra és a Szabadság térre hullottak át, és mindenfelé törmeléket, széttroncsolt tetemeket lehetett látni.”

Július utolsó napjaiban a kormány, augusztus 1-én pedig a honvédség is

elhagyta Szegedet. 3-án Haynau szállotta meg a Várost, még aznap Újszegedet is. A honvédség súlyos veszteséggel kénytelen volt visszavonulni.

Újszegeden a múlt század második felében a mai *Odessa* táján *superplacc* néven emlegetett hatalmas hajóépítő telepek, fűrészüzemek működtek. Számátlan dohánybevéltő pajta is állott itt. Megindul a Maros szabályozása, ármentesítése is.

1858-ban egy itt állomásozó derék osztrák katonatiszt, Reitzenstein Vilmos, az újszegedi hídfővel szemben elterülő hepehupás vadont hallatlan erőfeszítéssel és áldozattal — a katonaság kirendelésével — gyönyörű ligetté alakította át, ami már a hatvanas években kedvelt nyári üdülőhellyé vált. A Víz után a régi ligetből az új hídfő, továbbá a mederszélesítés sokat elvett, és ezért kelet felé bővítették.

1877. május 24-én hajnalban Újszegedet árvíz pusztította el: a már említett 111 házból csak 7 maradt épségben. A Torontál megyétől magára hagyott Újszeged lakossága, amely számos eddigi kísérlet ellenére sem akart a Város-hoz csatlakozni, most az egyesülés mellett döntött. Ez azonban ekkor annyiban maradt.

Az 1879. évi *nagyárvíz*, öreg tanyaiak ajkán *Gergő vize*, viszont Rókus felől törvén a Városra, Újszegedet kímélte meg. Megindult a néparadat a hajóhídon, meg a vashídon, vagyis az 1858-ban épített vasúti hídon Újszegedre, ahonnan azután a jótékonyság szétosztotta Arad, Temesvár, Nagybecskerek felé.

1880. június 5-én volt Újszeged községnek és a Nagymarostőnek Szeged városába való kebelezése. A városháza tornyán és a vár bástyáján lobogók, zenés ébresztő és taracklövések hirdették a nap ünnepélyességét. A hivatalos átadás pillanatában 21 ágyúlövés dördült el, az újszegedi hídfőnél felállított magas fenyőszálra pedig fölhúzták Szeged szabad királyi város kék-sárga-féher-piros lobogóját.

1883 októberében megnyílik a modern közúti híd. Az átkelés 1914 előtt gyalogosoknak 4 fillér volt. E hídpénz leróvása úgy történt, hogy a pénzért váltott, *pléhgaras* néven emlegetett bádoglepot pár lépéssel odébb urnába kellett beledobni. Újszegedről visszajövet nem kellett fizetni. A vám 1930 táján enyészett el.

„Az egyszeri juhász ment volna át — meséli Tömörkény István — Újszegedről a hídon keresztül, a számaron. Elébe állottak a vámszedők, hogy fizessen hat pénzt. Hát miért fizessek én — mondta a juhász —, mikor ahol ni, a gyalogos emberek semmit sem fizetnek. Mondják a vámosok: ha majd kend is gyalog megy át, kend sem fizet. A juhász így fölvilágosítottván, leszállt az istenlováról. Gyere no, csacsi — mondta neki barátságosan. Átdugta fejét a hasa alatt, a vállára vette, s átvívén a csacsit a hídon, nem fizetett hat pénzt. A vámosok pedig szerfölött csodálkoznak, hogy miért él az a bürge után, akinek ennyi esze van.”

Újszeged hivatalos neve a Víz után *Erzsébetváros* lett, felújított ligetéből pedig *Erzsébet-liget*, Erzsébet királyné után. A szegediek mindjárt tiltakoztak a hagyományos elnevezés megváltoztatása ellen, az új csakugyan nem is tudott általánossá válni.

Az újszegedi vigadó melletti *Kerek* az első világháború előtt nyári vasárnap délutáni tánchely volt. Itt találkozott 1905-ben Kodály Zoltán a szegedi parasztnóta világával.

A liget szépségét Juhász Gyula és Balázs Béla sorai és Károlyi Lajos színei dicsérik.

A már említett Kállay-ligetben ünnepelt a felszabadulás előtt a szegedi szervezett munkásság május elsején.

Az újszegedi ármentesített földeket, kereken 1900 holdat, elsősorban a Marostót, 1883-ban adta a Város bérbe huszonöt esztendőre. A Marostó ármentesítése még 1874/75-ben is úgy történt, hogy nyolc évi ingyenhasználatért a bérlők, főleg alsóvárosiak, bizonyos mennyiségű földet tartoztak a töltésbe beleépíteni. A pár holdas bérleményeken hamarosan belterjes munka, kertészkedés kezdődik.

Újszeged történetében, gazdasági fejlődésében mindenesetre döntő jelentőségű a Maros szabályozása és ármentesítése, nyomában pedig a kertészkedés kibontakozása, amelynek mozgó lelke a régi Szeged egyik legérdekesebb alakja, *Pillich Kálmán* ügyvéd. Egyéniségét Móra Ferenc (Szegedi tulipános láda), Czibula Antal (A nagy diktátor), Szigethy Vilmos (A régi Szegedből az újba) örökölte meg nagy szeretettel és különös szegedi humorral. Mellette *Mayer Miklós* városi főkertészt, az újszegedi rózsakultúra úttörőjét kell a művelt társadalom köréből említenünk.

Pillich Kálmán nevét népünk körében máig őrzi az Újszeged és Szőreg határán, a kamaratöltés mentén hosszában húzódó telep. Régi hivatalos neve *Pillichtelep*, a mostani pedig *Újszőreg*, népünk ajkán manapság is *Pillikfalva*. Kinestári föld volt, amelyet Pillich 1912 táján parcelláztatott a Város és környék szegénysége, főleg kertészek, napszámosok, kendergyári munkások között.

Pillich Kálmánnak egyébként már 1871-ben rózsakertészete nyílt Újszegeden. Itt a bérföldön kezdte meg működését a rókusi *Szögi József*, Bereczki Máté barátja, akinek nemesített, *szögiduránci* néven emlegetett barackfajtája országos hírvé vált. Ott volt még az úttörők között az alsóvárosi *Rácz Ferenc*, akinek a nyolcvanas években gyümölcsfaiskolója virágzott. Példáját mások is követték.

Az újszegedi virág- és fakertészet kialakulását Szalóky István jellemezte. Eredményeinek és a mi kutatásainknak ismertetése ebbe a kis áttekintésbe nem fér bele.

Újszeged gazdasági életében a kertészkedés mellett hosszú évtizedeken át csak a superplaccok helyén létesült fűrésztelepnek, a mai ládagyárnak, továbbá az újszegedi kendergyárnak volt jelentősége. A gyárat a múlt század nyolcvanas éveiben egy *Hipp* nevű dúsgazdag bácskai német alapította *Narbut* balti mérnök társaságában (1886).

Az újszegedi, meg a szegedi (Bakay) gyár klasszikus példája annak, hogyan válik a paprikához és szalámihoz hasonlóan világjelentőségűvé egy kézműves műhelyből bontakozó szegedi iparág. E gyárak már századunk elején kinőnek a helyi, sőt hazai anyagbeszerzés korlátaiból is: nemcsak európai, hanem tengerentúli nyersanyagból is dolgoznak. Így az *olaszkendő*r Bakay Nándor feltárása nyomán még a múlt századból ismeretes, és kiváló minőségéért közkedvelt. Importálnak *oroszkendő*rt is. Az *aloe*, munkások, kötélverők ajkán *aluj* levélrostját nemcsak a gyárak, hanem szegedi kismesterek is szívesen dolgozzák föl hintakötéllé, ruhaszárító kötéllé. Jelentős volt a *manilla*, vagyis a manila-kender behozatala is: futószőnyeg, szárító kötél, hajókötél készült belőle. A *szizál*, népiesen *sziszáj* agavefajták leveleiből készült rost. Elterjedt a kötélverők körében is. Fölbukkant a dél-amerikai *mauriciusz* is. A *benaresz* nevezetű indiai kenderfajta nem tudott népszerűvé válni. A két világháború között ennek

feldolgozásával csak a kendergyárak foglalkoztak. Szintén ebben az időben került megmunkálásra a gyárakban a *rami*, amely Csehszlovákiából szállított kenderfajta volt.

A szocialista gyárüzem is kivételes jelentőségnek örvend világszerte. Kívánatos volna munkásságának mielőbbi gazdaságtörténeti feldolgozása és a benne máig ható szegedi környezet hatásának megrajzolása.

Az újszegedi, művészileg jelentéktelen neogótikus templom (1910), *Wihart Ferenc* alkotása.

Az egyetem városunkba telepedésével (1921) nagyarányú építkezés vált szükségessé. Fölmerült a terv, hogy a klinikákat, egyáltalán az egyetemi városrészt debreceni példára Újszegeden, éspedig a ligettől északra a körút és a Tiszától közti területre építik. A közművesítés hatalmas költségeire, továbbá katonai szempontokra való hivatkozással a gondolatot elejtették. Az egyetemi intézményekből egyedül a *fűvészkert* került Újszegedre.

Oktatási, illetőleg egészségi célokat szolgál már a század eleje óta a *tanítóképző* (ma Rózsa Ferenc gimnázium), a *lelencház* néven emlegetett gyermekmenhely (ma gyermekkórház), a szerb-bánati vagyonszövetség egykori középiskolai internátusa (védőnőképző), továbbá a korszerű kenderkultúra szolgálatára épített szakközépiskola, népiesen *kendőakadémia* (Délalföldi Mezőgazdasági Kutatóintézet), továbbá a *vakok intézete* és az *Árpád-otthon* (fiatalkorúak javítóintézete).

Végül igen röviden szólanunk kell Újszeged XX. századi általános történetéről is. Az *újszegedi háromszög* 1918–1921 között jugoszláv megszállás alá került, a békeszerződés azonban hazánknak ítélte.

1944. október 8-án a németek felrobbantották a közúti hidat. Ez azonban nem akadályozza meg a szovjet hadsereget, hogy két nap múlva a Bertalan Lajos vízü mérnök tiszteletére emelt Bertalan-emléknél rögtönzött fahídon át ne keljen a Tiszán. Sokan emlékeznek még rá, hogy 1945–1948 között a gyalogközlekedés hajóhídon, a teherszállítás, illetőleg kocsiforgalom pedig kompon történt.

Újszeged azóta a legrohamosabban fejlődő városrésze Szegednek. Korszakos jelentőségű az Odessza-negyed építkezése, amely külső megjelenésében és társadalmi összetételében egyaránt Szeged legmodernebb részének ígérkezik. Erről és egyéb nagyszabású tervekről (biológiai intézet, pártfőiskola, fődött uszoda stb.) azonban majd a jövő helytörténeti kutatójának kell írnia.

Fontosabb irodalom

- Bakay Nándor*: Mária Terézia Szegeden. A Szegedi Napló Karácsonyi Könyve. Szeged, 1899.
Bálint Sándor: Szegedi szótár. I—II. Budapest, 1957.
Bálint Sándor: Szeged városa. Budapest, 1959.
Kiss Ferenc—Tonelli Sándor—Szigethy Vilmos: Szeged legújabbkori története. Budapest, 1927. Az Újszeged visszacsatolásáról szóló fejezet.
Pillich Kálmán: Újszeged múltja és jelene. Szegedi Napló, 1898, 75., 76. szám
Reizner János: Szeged története. I—IV. Szeged, 1900.
Szalóky István: A szőregi faiskolák története. Budapest, 1954.
Tápay-Szabó László: Szeged halála és feltámadása. I—III. Szeged, 1929
Új-Szeged ünnepélyes bekebelezése. Szegedi Napló, 1880, 129. szám

ÚJSZEGED

von

Sándor Bálint

Der Beitrag erweist sich als der Schlussteil einer in den vorigen Bänden des Jahrbuches des Móra-Ferenc-Museums publizierten Studienreihe des Verfassers. Diesmal wird Újszeged als das im Winkel bei der Maros-Theiss-Mündung ausgebaute Stadtviertel der Stadt Szeged am linken Ufer der Theiss geschildert. Dieses Gebiet war Jahrhunderte hindurch, bis zu den Stromregulierungen im vorigen Jahrhundert mit wettreichenden Sümpfen bedeckt. Anfangs haben hier Fischer, Schiffszimmerleute und Treideleifuhrleute gelebt. Der Verfasser begleitet die Entwicklung von Újszeged, führt die mit den Ortsnamen und der Flur anknüpfenden Sagen und literarischen Hinweisungen vor. Nach der grossen Überschwemmung wurde diese Ansiedlung an die Stadt Szeged angeschlossen (1880). Über die Theiss ist auch eine ständige Brücke gebaut (1883). An der Jahrhundertwende wurde hier das zweite, seither weltbekannt gewordene Hanfwerk von Szeged aufgebaut.

In Újszeged befindet sich der weit ausgebreitete Park der Stadt. Auf dem hier befindlichen ausgezeichneten Boden entwickelte sich eine berühmte Blumengärtnerei aus. Der botanische Garten der Universität liegt ähnlicherweise da.

Infolge des Gartenstadtcharakters wurde hier das modernste Wohnviertel der Stadt ausgebaut, namentlich Odassza, das nach der sowjetischen Bruderstadt benannt worden ist.